

Temir-beton shpallar quyidagi afzalliklarga ega [5]: nisbatan uzoq xizmat muddati (40-50 yil), yo'lning uzunligi bo'yicha bir xil egiluvchanligi, siljishga qarshi ballastda yaxshi barqarorlik, ularga mos shakl berish qobiliyati. Shpallarga ta'sir etuvchi attiq dinamik yuklar, sezilarli harorat o'zgarishi, namlanish va quritish, muzlatish va eritish, organik-neft muhitini ta'sir qilishi va boshqa agressiv omillar ushbu mahsulotlarning ishonchliligi va chidamliligiga juda yuqori talablarni qo'yadi.

2004 yildan boshlab "O'zbekiston temir yo'llari" DAKning asosiy yo'nalishlarida ("O'zbekiston temir yo'llari" AJ deb o'zgartirildi) Pandrol Fastclip (Angliya) tipidagi elastik oraliq relsli mahkamlagichli zamonaviy BF70 tipidagi temir-beton shpallar yotqizilib, ommaviy ravishda ishga tushirila boshlandi. Shpallar O'zbekiston Respublikasi hududida muvofiqlashtirilgan (O'zDStEN 13230 – 1,2) Yevropa standarti EN 13230 – 1,2 bo'yicha mahalliy ishlab chiqaruvchi tomonidan ishlab chiqariladi. Hozirgi vaqtda O'zbekistondagi asosiy yo'llarning 80 foizi BF70 tipidagi temir-beton shpallardan yasalgan rels asosiga ega.

BF70 tipidagi shpallarni tanlash, avval yotqizilgan Ш1-1 bilan taqqoslaganda, ularning bir qator afzalliklari bilan aniqlandi:

EN 13230 - 1.2 Evropa standartiga muvofiq ishlab chiqilgan va ishlab chiqarilgan, ISO 9001 xalqaro standartiga muvofiq sifat menejmenti tizimidan foydalangan holda, bu shpallarning eng yuqori sifatini va ularning etakchi jahon ishlab chiqaruvchilarining o'xshash mahsulotlariga muvofiqligini ta'minlaydi;

mustahkamligi va yorilishga chidamliligi bo'yicha BF70 shpallari Ш1-1 shpallaridan 25-30% ustundir, bu esa ularni istalgan toifadagi magistral liniyalarda, shu jumladan, tezyurar va yuqori tezlikli harakatdagi uchastkalarda (200-250 km/ soat) va g'ildirakli o'qlarga oshirilgan yuklanishlar bilan liniyalarda (30 t/soat) o'qi) ishlatish imkonini beradi;

yo'lning har bir kilometriga kamroq shpallar o'rnatilgan va ekspluatatsiya qilingan natijasida har bir kilometr uchun 17 000 AQSh dollarigacha tejash mumkin [5];

elastik mahkamlagichlarning barcha elementlarini o'rnatish zavodda amalga oshiriladi, bu yo'l panjarasini yig'ishda mehnat xarajatlarini 8-10 baravar kamaytiradi, shuningdek, mahkamlash elementlarini yo'qotish yoki ularning to'liq yetkazib berilmasligi ehtimolini yo'q qiladi;

Pandrol Fastclip mahkamlagichidan foydalanish maxsus asbob (yetkazib berish tarkibiga kiritilgan) yordamida relsli blokni tezda o'rnatish / demontaj qilish imkonini beradi; shu bilan birga, shpal va mahkamlagichlarda murvatli va vintli ulanishlarning yo'qligi BF70 shpalini, ayniqsa cho'l sharoitida, sho'rlangan tuproqlarda, shuningdek, qor ko'tarilishi va past haroratli hududlarda ajralmas holga keltiradi;

yo'lni joriy ta'mirlash xarajatlarini minimallashtirish, chunki ish paytida BF70 shpallari va mahkamlagichlariga texnik xizmat ko'rsatish uchun deyarli hech qanday xarajatlar bo'lmaydi;

BF70 shpallarini ishlab chiqarishning texnologik afzalliklari: beton komponentlarini yuqori aniqlikdagi dozlash; har bir simning individual va nazorat qilinib tortilishi; betonning markasini B45 dan past bo'lmasligini ta'minlaydigan maxsus qo'shimchalardan

foydalanish; yuqori mustahkamligi (40 MPa); oldingi kuchlanishning betonga silliq o'tishi va boshqalar.

Shunga ko'ra, shpallar etarli darajada mustahkamlik, elastiklik, mexanik eskirish va harakatga yaxshi qarshilik ko'rsatishi, shakli oddiy bo'lishi, eng uzoq xizmat muddati, ishlab chiqarish va texnik xizmat ko'rsatishda eng past narxga ega bo'lishi kerak. Afzalliklar bilan bir qatorda, temir-beton shpallar ham kamchiliklarga ega: balast qatlamiga nisbatan sezgirlikni oshirish; yo'lning qattiq pastki tuzilishi bilan balast qatlamiga etarlicha yuqori yuklar; qo'shimcha kauchuk amortizator yostiqchalari yordamida kamaytirilgan yo'lning yuqori qattiqligi (singdirilgan yog'och shpallarga nisbatan); faol aloqa zonasining kichik maydoni. Ushbu kamchiliklarni kamaytirish va temir-beton shpallarni ellik va undan ko'p yillar davomida ishlatish uchun yo'llarni diagnostika qilish, shu jumladan ularning chidamliligi va shikastlanganligini tekshirish muhim, bu deformatsiyalar va sinishlarni aniqlash imkonini beradi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. 2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmoni. 2022 y. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 28.01.2022 yildagi PF-60-son.

2. Бабахалов Н.Э., Гуламов А.А. Экономика предприятий железнодорожного транспорта. Учебное пособие. Т.: «Barkamol fayz media», 2016, 140 стр.

3. Muzaffarova M. , Mirakhmedov M. Prospects fixation drift sands physicochemical method. Transport Problems. 2016, T. 11, z. 3. S. 145-152.

4. M.Muzaffarova, M. Mirakhmedov. E3S Web Conf. International Scientific Conference "Construction Mechanics, Hydraulics and Water Resources Engineering" (CONMECHYDRO - 2021). 2021, volume 264. https://www.e3s-conferences.org/articles/e3sconf/abs/2021/40/e3sconf_conmechydro2021_02009/e3sconf_conmechydro2021_02009.html

5. Шодманов С. Оптимизация конструкции подрельсового основания на высокоскоростных линиях ГАЖК «Узбекистон темир йуллари». Диссертация на соискание ученой степени магистра. Ташкент, 2015 г. С.130. <https://www.bibliofond.ru/view.aspx?id=869842>

ONA TILI VA ADABIYOT FANLARIDA DARS O'TISHDA QO'LLANILADIGAN FINLANDIYA METODLARI

Jo'rayeva Maftuna Yo'lchiyevna

*Qashqadaryo viloyati Qarshi shahar informatika va
axborot texnologiyalariga ixtisoslashtirilgan 42- tayanch maktabi
Ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi*

Annotatsiya: *Maqolada ona tili adabiyoti darslarida Finlandiya metodlarini o'rgatish hamda o'quvchilarga imlo qoidalarini o'rgatish, xususan, kakografiya yo'li, ya'ni maqsadli ravishda xatolarga yo'l qo'yilgan matnni o'quvchilarga tuzatish usuli haqida fikr yuritilgan.*

Kalit so'zlar: *imlo, imlo qoidalari, mashqlar, to'g'rilash, kakografiya usuli.*

KIRISH

Bugungi shiddatli davr har bir insondan bolalik chog'idan boshlab qunt bilan o'qish, ilm va hunar o'rganishni talab etmoqda. Ana shu talab asosida mamlakatimizda o'ziga xos ta'lim tizimi yaratildi: "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun va "Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi" qabul qilindi. Ularda ta'limning boshqa sohalari qatori ona tili ta'limiga ham alohida o'rin ajratilgan.

Ona tili o'quvchini mustaqil fikrlashga, mulohazalarni og'zaki va yozma ravishda to'liq bayon qilishga o'rgatadi. O'quvchining savodxonlik darajasini, uning ijtimoiy hayotda tutgan o'rni ona tilidan hosil qilingan bilim va malakalari asosiga quriladi.

Ma'lumki, har bir milliy til o'zida moddiy olamni aynan, adyektivat aks ettirishdan tashqari ruhiy olamni, qayg'u-alamlari-yu shodliklarini ham o'rinda tugal ifodalaydi. Insonda har bir narsaga nisbatan o'z munosabatini bildirish imkoniyati bor va bu imkoniyat har gal tilning muayyan shakllari orqali yuzaga chiqariladi.

Keyingi yillarda ona tilimizni asrab avaylash, davlat tili sifatidagi maqomini ko'tarish, jahon miqyosida o'rganilishini rag'batlantirish va targ'ibotini kuchaytirishga alohida e'tibor qaratilmoqda.

Prezidentimizning o'tgan yili 6-noyabrdagi ta'lim tizimini isloh qilishga doir farmon va qarorlarida Finlandiya tajribasini o'rganish masalasi tegishli idoralar, jumladan, ta'lim sifatini nazorat qilish davlat inspeksiyasi oldiga vazifa sifatida qo'yilgan edi. Shunga ko'ra mazkur davlat tajribasi o'rganilmoqda.

Bu sa'y-harakatlar zimmamimizga mamlakatimizdagi ta'lim muassasalarida o'zbek tilini o'qitish samaradorligini oshirish mas'uliyatini yuklamoqda. Bu borada ham ilg'or xorijiy davlatlar, xususan, Finlandiya tajribasi o'rganilyapti.

Ayni paytda mazkur mamlakatdagi 2341 ta maktabda 560 ming nafar o'quvchi tahsil olyapti. Finlandiya maktablari o'quv rejasiga ko'ra, to'qqiz yillik haftalik umumiy yuklama 233 soat. Bu ko'rsatkich O'zbekistonda 246 soatni tashkil etadi. Finlar shundan 42 soatini